

VESZÉLYBEN A VILLANY-KÖZSZOLGÁLTATÁS

Az Energiapolitika 2000 Társulat állásfoglalása

Végveszélybe került a maradék hazai közösségi energetikai tulajdon. Az MVM Rt.-t, vagyonától megfosztva, a kormányzat ki akarja iktatni a villamosenergia-szolgáltatás meghatározó szereplői közül, pedig a versenyben rejlő előnyök csak kellő hazai piaci erő mellett használhatók ki az ország javára. Az ezt követő privatizáció nyertesei a transznacionális energetikai társaságok lennének. Ezáltal létrejönne a társaságok vertikális integrációja, teljes külföldi monopóliuma az iparágban, ami végleg megpecsételné a közüzemi villanyszolgáltatás sorsát.

Villanypiaci helyzetkép. A privatizáció óta számottevő „versenykapacitás” nem létesült, a tartalékkapacitások leépülnek. Az ellátásbiztonsághoz szükséges tartalék esetenként még az importforrások igénybevételével sem biztosítható, így a január elseje óta liberalizált termelői piacon bármelyik érdekcsoport ármeghatározóvá válhat. A termelői piacon mintegy 10 számottevő erőmű van, amelyek közül 4 a meghatározó, ezek adják a termelés 80 %-át. A négy meghatározó erőművi társaság: az MVM (Paks), az Electrabel (Dunamenti), az RWE (Mátra) és az AES (Tisza). Mivel mindegyik erőmű termelésére szükség van, köztük verseny nem tud kialakulni.

Az ellátásbiztonság fenntartását és a fogyasztói árak mérséklését jelenleg a közüzemi nagykereskedői jogosítvánnyal rendelkező közszolgáltató MVM biztosítja. Saját erőművei (Paks, Vértes) révén a termelés 40 %-át adja, de a többi erőművel korábban kötött hosszú távú áramvásárlási szerződésai (un. erőművi portfóliója) révén befolyása a termelésre ma még 70 %-os. A nagyfeszültségű átviteli hálózat az MVM tulajdonában van, a rendszerirányítást az MVM-ből kiszervezett állami tulajdonú MAVIR végzi.

Az értékesítési oldalon monopolhelyzetben lévő, együttesen fellépő teljesen privatizált 6 áramszolgáltató három tulajdonosi csoporthoz (E.ON, RWE és EdF) tartozik, itt már nincs hazai versenytárs. Ennek káros következményeit a fogyasztók naponta érezhetik. Bár az MVM-nek a hat áramszolgáltatóval külön szerződése van, ezekben azonban a *kartell ismérvekre jellemző*, együttes fellépést biztosító megállapodások szerepelnek. S hogy ez mit jelent, azt jól mutatta a hatósági nagykereskedői ár alkalmazásának 2001. januári eredményes áramszolgáltatói bojkottja. A Gazdasági Versenyhivatal mégsem vizsgálta ezt a kérdést.

A privatizáció és liberalizáció következtében a közüzemi lakossági fogyasztói árak az egekbe szöktek és jelentkeznek az ellátás-biztonsági problémák is. A kapacitás-hiányos termelői piac szerkezete, és az elsősorban nem villanykereskedésre szolgáló szűk határkeresztesző vezeték-kapacitások eleve nem biztosították a „versenypiac” kialakulásának feltételeit, nincs is verseny, csak annak látszata. A látszatot azonban bonyolult szabályzatokkal és piaci demagógiával fenn kell tartani. Kereskedő vállalkozások keltik a verseny látszatát. Láttuk: a termelői oldalt 10 erőmű képviseli, amelyből 4 a meghatározó, a 6 áramszolgáltató 3 tulajdonosi csoporthoz tartozik. A kereskedelemre már 20 cég jött létre. Ezek mind csak növelik a fogyasztói árat, vagyis ezt a „kereskedést” is a fogyasztóknak kell megfizetni.

Kihátrálás az energiapolitikából. A kormány az év elején, egy megalapozó tanulmány közzétételével, az „új energiapolitika” kidolgozására társadalmi vitát hirdetett meg, amire nagy szükség is lenne, hiszen a privatizáció és a liberalizáció, valamint az EU csatlakozásunk új helyzetet teremtett. Csatlakozásunk után nemcsak alkalmazkodnunk kell az EU joganyaghoz, hanem az egyenjogúságra támaszkodva alakíthatnánk is azt.

A vitára bocsátott alapozó tanulmány megbukott, a vita elmaradt. Csillag István miniszter arról értesítette a hozzászólókat, hogy az ütemterv nem tartható; az új energiapolitikának immár nincs határideje. Gyaníthatóan a kormánynak nincs a nyilvánosság számára koncepciója. A jelek azonban arra utalnak, hogy a háttérben folyik a közüzemi nagykereskedő MVM ellehetetlenítése, az energetikai privatizáció előkészítése. Mintha az akció csak figyelemelterelésre szolgált volna, valójában a kormányzat végleg ki akar vonulni az energetikából, be akarja fejezni az energetikai privatizációt, nem tekinti állami feladatnak az energiaszolgáltatók védelmét.

A közüzemi nagykereskedő „monopóliumának” megszüntetésére hivatkozva, a szabályozás tökéletesítése ürügyén, kormányzati segédlettel folyamatosan támadják a termelésben jelen lévő és az átviteli hálózatot birtokló MVM-et, amelyet még nem sikerült eddig teljesen birtokba venni. Korábban az MVM közvetlen privatizációja volt a meghirdetett cél, most egy „megkerülő hadművelet” körvonalai bontakoznak ki.

Az MVM kiszorítása a piacról. Az MVM ellen folyó támadás egyik célja a „*piaci erőfölény*” megszüntetése ürügyén az MVM erőművi portfóliójának szétdarabolása, a hosszú távú áramvásárlási szerződések felbontása, vagyis az egyetlen hazai potenciális versenytárs ellehetetlenítése. Pedig ma csak az MVM érvényesíti portfóliójában a legkisebb költség elvét, ami egyedül fékezi a fogyasztói árak gyors növekedését. Egyébként a piaci erőfölény állításának neveltségességét mi sem bizonyítja jobban, mint az 1996-2002 közötti években a privát erőművek 110 Mrd Ft, és a privát áramszolgáltatók 130 Mrd Ft profitja, szemben az MVM veszteségeivel.

Amikor piaci demagógiával az MVM portfólió olcsóbb forrásainak piacra vitelét szorgalmazták, akkor ténylegesen arról van szó, hogy a közüzemből az olcsóbb ár ígéretével kicsalogatandó nagyfogyasztók ellátásához az átlagosnál olcsóbb forrásokat megszerezzék. Ennek következtében a megmaradó közüzem átlagára növekedne, vagyis a közüzem keresztfinanszírozással biztosítaná a „versenypiac árelőnyét”. Az MVM portfólió egyben tartása

azért is kulcsfontosságú, mert a villany ára mellett *lényegében a hazai erőművek határozzák meg az ellátás biztonságát is*. A portfólió felbontása esetén megszűnne az MVM-en keresztül a közösség érdekében gyakorolt állami ellenőrzés lehetősége, az MVM helyébe a piaci eszközökkel nem korlátozható magánmonopóliumok lépnének, amelyek akár 100 %-os piaci koncentrációt is létrehozhatnának.

Harc az átviteli hálózatért. Az EU irányelv szerint olyan ún. TSO (Transmission System Operátor) rendszerirányítót kell kialakítani, amely az átviteli hálózat tulajdonosaként a rendszer üzemeltetése mellett felelős annak karbantartásáért és fejlesztéséért is. A szigorú tevékenység-szétválasztási előírások miatt a TSO nem járulhat ugyan hozzá közvetlenül a piaci tevékenység eredményességéhez, de *a jelentős tulajdoni hányad növeli a tulajdonos tőkeerejét, finanszírozási pozícióját, piaci erejét és értékét is*.

Egy ideje „szakmai” vita folyik arról, hogy még az MVM tulajdonában lévő átviteli hálózati vagyont is a MAVIR-nak adják-e, vagy a MAVIR-t integrálják vissza az MVM-be. Ez utóbbi lenne a nemzeti érdek, számos európai társaság, (pl. az E-ON, EdF, Atel, Verbund) is maga birtokolja a hálózatát. A „szakmai vita” hátterében valójában a villamosenergia-ipar maradékának privatizálása áll. A hírek szerint nemcsak az MVM tulajdonában lévő átviteli hálózatot, de még a csúcs-gázturbinákat is a MAVIR-nak tervezik átadni. A mintegy 160 milliárd Ft értékű vagyon hosszú távú piaci értéke ennek többszöröse, a villamosenergia-szolgáltatás jövője szempontjából pedig felbecsülhetetlen. A vagyonátadás igazi célja az így feltőkésített MAVIR privatizációja, eladása a villamos piacon többségi tulajdonnal rendelkező külföldi, multinacionális társaságok részére. Ettől valóban „MVM-független” lenne a rendszerirányítás, de teljesen az említett társaságok befolyása alá kerülne. Ennek a stratégiai jelentőségű alap infrastruktúrának az eladása annak felel meg, mintha a fő közúthálózatot, vagy a vasúthálózatot privatizálnák.

Az átviteli hálózat átjuttatásával létrejönne e külföldi társaságok vertikális (termeléstől, a szállításon át az értékesítésig tartó) integrációja, teljes monopóliuma az iparágban, állami ellenőrzés nélkül. Vajon kinek az érdekét szolgálná ez? Közismert, hogy ezek a transznacionális társaságok már régóta igénylik a tulajdon-részesedést az átviteli hálózattól is, vagyis a leendő vevők készenlétben állnak. Ez nem más, mint szakmai köntösbe bújtatott vagyonátjuttatás lenne. „Nem az MVM-et privatizálnák”, mégis teljesen felszámolnák! A vagyon nélkül maradó nagykereskedő MVM nem lenne biztonságosan finanszírozható, összeomlana a villany közszolgáltatás, megszűnne a 10 millió magyar „részvényes” érdekeinek érvényesítési lehetősége.

Az átviteli hálózat privatizálása esetén a befektetők részéről a mindenkori kormányra nehezedő árnövekedés a termelés és a szolgáltatás után most már az átvitelre is kiterjedne. Az új tulajdonosok „hozománya” lehet „az alacsony átviteli költségek fedezése” ürügyén „előrehozott” villanyáremelés, amely — az 1995. évi privatizációkor garantált hírhedt 8 %-os profithoz hasonlóan — megalapozza az új tulajdonosok egyre növekvő jövedelemszerzését.

Nemzeti villamos társaság. A villamosenergia-iparban az állami felelősségvállalás az ellátásbiztonságra, az árstabilitásra és -megfizethetőségre, valamint a környezetvédelemre terjed ki. A rendelkezésre álló eszközök: a szabályozás és a piaci tulajdonosi jelenlét. Az európai országok többségében mindkét eszközzel élnek. Az sem lehet véletlen, hogy szinte minden országban (pl. Csehországban, Szlovákiában, Ausztriában, Olaszországban) van nemzeti villamos társaság. A hazai viszonyaink között sem lehet egyedül a szabályozói funkcióval biztosítani a közösségi érdek érvényesülését, ehhez a villamos energia-ellátásban kellő *piaci erővel és tőkeerővel* rendelkező, önfinanszírozásra képes többségi állami tulajdonú, nemzeti társaság szükséges.

Az MVM Rt-t, a Paksi Atomerőmű Rt-t, a MAVIR Rt-t és az OVIT Rt-t a VET módosításával — a törvény erejénél fogva — együtt kell tartani: a MAVIR-t vissza kell hozni az MVM Rt-be, hálózatüzemeltető rendszerirányítót (TSO) létrehozva, az uniós irányelvekkel összhangban. Az MVM Rt., a MAVIR Rt., az OVIT Rt, és a Paksi Atomerőmű Rt. *Nemzeti Villamos Rt.* néven holdingként működjön tovább, amely legalább 75 %-ban állami tulajdonban marad, 25 % tulajdonrészt magyar közösségi tulajdonosok (pl. társadalombiztosítás) részére lehetne értékesíteni, ezzel teremtve meg a szükséges fejlesztési források egy részét.

A nemzeti társaság piaci erejét a hosszú távú szerződéses portfólió, a tőkeerőt pedig a Paksi Atomerőmű és az átviteli hálózat tulajdona jelenti. Ennek a társaságnak nincsenek regulációs kiváltságai, versenyben van a transznacionális monopóliumokkal, s éppen ez a verseny korlátozza a transznacionális cégek profitmaximalizálási törekvéseit, s a költségek fedezése mellett segítheti az árak leszorítását. Így tud az állam eredményes piaci befolyást gyakorolni a fogyasztók érdekében.

Az MVM egyenjogú piaci szereplőként, szükség esetén új erőművi kapacitásokkal (építés, vásárlás) is hozzájárulhat az ellátásbiztonság növeléséhez. A transznacionális cégek is valamilyen állami garanciát igényelnek a fejlesztéseikhez. Miért-ne a hazai tulajdonú társaságának adjon garanciát az állam?

Az EU energetikájában egyre nagyobb szerepet kap a regionális szemlélet, ennek kihasználására törekednek az egyre koncentráliódó transznacionális társaságok is. Nemzeti érdekünk lenne, hogy ne szoruljunk ki ezekről a regionális piacokról sem, amihez erős piaci erővel rendelkező nemzeti villamos társaságra lenne szükség. Adott lehetőség a visegrádi országok szimbolikus együttműködését tényleges regionális energetikai kapcsolattá alakítani.

Energiapolitika 2000 Társulat Elnöksége